

düşbed

DİCLE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308-6219 Nisan 2020 YIL-12 Sayı 24

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

21.01.2020

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

28.04.2020

Doç. Dr. Ferhat KORKMAZ

Batman Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Yeni Türk Edebiyatı
korkmaz1871@hotmail.com

KAZUO ISHIGURO’NUN *BENİ ASLA BIRAKMA* İLE ÇETİN ALTAN’IN 2027 YILININ ANILARI ROMANLARININ DİSTOPİK AÇIDAN MUKAYESESİ

Öz

İnsan klonlama ya da genetik kopyalama, bilimsel gelişmeler ve genetik alanında kaydedilen ilerlemeler ışığında yaklaşık yarım asırdan beri bilim dünyasında üzerinde en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Genetik kopyalama, doğal dengenin bozulması bağlamında ele alınmakta ve bu konu pek çok sanat dalında distopya bağlamında yorumlanmaktadır. Ulusal edebiyatlarda, distopya konusunun özellikle romanlarda uzun bir süreden beri işlendiği görülmektedir. Çalışmamızda, Çetin Altan’ın *2027 Yılıın Anıları* ile Kazuo Ishiguro’nun *Beni Asla Bırakma (Never Let Me Alone)* romanları arasında “insan klonlama” konusu bağlamında benzerlik olduğundan hareketle bir mukayese yapılmaktadır. Çetin Altan’ın 1985 yılında yayımlanan *2027 Yılıın Anıları* romanında ana rahmi dışında seri halinde özel bazı tüpler sayesinde insan klonlanması konu olarak işlenmektedir. 2017 yılında Nobel edebiyat ödülünü kazanan Kazuo Ishiguro’nun dikkat çekici romanlarından biri olan *Never Let Me Go (Beni Asla Bırakma)* adını taşıyan romanında da aynı şekilde genetik manipülasyon ve bunun sonucunda kendi organlarını başkalarına bağışlamak üzere klonlanmış bireylerin yaşamı ele alınmaktadır. Çalışmamızda, adı geçen romanlar distopya evreni bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çetin Altan, Kazuo Ishiguro, *2027 Yılıın Anıları*, *Beni Asla Bırakma*, Roman, Distopia.

A DISTOPICAL COMPARISON OF THE KAZUO ISHIGURO'S *NEVER LET ME GO* AND ÇETİN ALTAN'S 2027 YILININ ANILARI (MEMORIES OF YEAR 2027) NOVELS

Abstract

Human cloning or genetic copying has been one of the most controversial topics in the world of science for nearly half a century in the light of scientific advances in the world and advances in genetics. Genetic copying has been handled in the context of disruption of natural balance and the subject has been interpreted in the context of dystopia in many branches of art. In Turkish and World literature, the subject of dystopia has been studied for a long time, especially in novels. There is a surprising similarity in the context of the subject of "human cloning" between Çetin Altan's *2027 Yılıın Anıları* and Kazuo Ishiguro's *Never Let Me Go* novels. In Çetin Altan's *2027 Yılıın Anıları* novel, firstly published in 1985, human cloning by using some special tubes in series outside the womb is discussed as a subject. One of the remarkable novels of Kazuo Ishiguro who won the Nobel Prize for Literature in 2017 is *Never Let Me Go*. Similarly, In that novel, genetic manipulation and consequently, the life of individuals cloned to donate their organs to others is handled. Both novels mentioned in our study have been analyzed comparatively in the context of the dystopian universe.

Keywords: Çetin Altan, Kazuo Ishiguro, *2027 Yılıın Anıları*, *Never Let Me Go*, Novel, Distopia.

Giriş

Platon'un *Devlet*'i, Thomas Moore'un *Utopia*'sı, Francis Bacon'un *Yeni Atlantis*'i, Tommaso Campanella'nın *Güneş Ülkesi* ve Farabi'nin *Medinetü'l-Fazıla*'sı ütopya eserleri olarak bir anlamda yeryüzü cenneti tasavvurudur. Esasında ahiret ve öte dünya fikriyle belirlenen/imlenen ütopya, öte yaşamı beklemeden; öte yaşam için sunulan/vaat edilen nimetleri bu dünyada hazır halde bulma tasarımı/düşüne dayanır. Toplum ve doğayı mükemmel düzeyde arzu etme, bütün sosyal doktrinlerin bileşkesinde yer alır ve bu duygu/arzu, pozitif/ilerlemeci yönlüdür (Mohammed, 1998: 13-15). Karl Mannheim (2002), ütopyayı bu yönüyle geniş bir anlam evreni içinde açıklar: "Çevrelendiği varoluşla upuygunluk içinde olmayan bir bilinç ütöpiktir." (s.216). Ortaçağ'ın mistik felsefelerinin etkisiyle Rönesans Çağı'nda yazılan ve ütopya konusunu ele alan eserlerde sonsuz iyimserlik hâkimdir. Şüphesiz ki idealist bir düşünür olan Platon'dan kaynaklı bu pozitif eğilim, klasiklerin yeniden yorumu sırasında hayat bulmuştur. Esasında ütopya, pek çok ideolojinin tarih felsefesindeki "erek/ereklilik" kavramını açıklamaktadır. Hegel'in hür insanı, Marx'ın sınıfsız toplumu, Nietzsche'nin üst-insanı; ütopyayı doğru konumlandırmaya yardımcı olabilecek bazı tanımlamalardır.

Ütopya kavramı, yeni bir ülke tasavvurunda her şeyi mükemmel olarak hayal ederken karşı-ütopya/distopyada bu durumun tam tersi söz konusudur. Dinsel inanışlarla karşılaştırıldığında, ütopya cenneti imlerken distopya cehenneme denk düşer. Dolayısıyla kutsal kitaplarda yer alan cennet vaadinde ütopya kavramı öne çıkarken ceza olarak gösterilen cehennem de distopyaya karşılık olarak kullanılır. Ütopyada sonsuz iyi, distopyada sonsuz kötü vardır. Dolayısıyla ne kadar kötü olsa da mevcut düzen(ler)den daha kötüsünün tasarımı ekseninde değerlendirilen distopya, özellikle 20. yüzyılın başlarından günümüze dek yazılan edebî eserlerde, önceki yüzyıllara göre, ütopyaya göre daha belirgin bir yer tutar. Başka bir deyişle, sanat yapan insan, önceki yüzyılın ilk yarısında yaşanan kaos ve yıkımlar sonrasında ütöpik yaklaşımlara olan inancını ve iyimserliğini kaybetmiş; distopyaya yönelmiş ve kötümserliğe kapılmıştır. Riven Barton (2016) gibi kimi araştırmacılar, insanın ilerlemesi sonucunda ortaya çıkan yıkım ve dehşet nedeniyle oluşan distopyayı, yalnızca son yüzyıla münhasır kılmayarak birkaç yüzyıl geriye götürür (s.5). Krishan Kumar ise geçen yüzyılda yaşanan iki dünya savaşının distopyayı öne çıkarttığını dile getirmektedir: "1920'ler, 1930'lar ve 1940'lar olumsuz anlamda ütopya, karşı-ütopya ya da distopyanın klasik dönemiydi. Bunlar şeytanın on yılları, kitlesel işsizlik, kitlesel eziyet, gaddarca diktatörlükler ve dünya savaşı yıllarıydı." (Kumar, 2006: 358). Bu durum, küresel ve ulusal edebiyatlar açısından da geçerlidir. Distopya, Kumar'ın da ele aldığı gibi daha çok sosyal, siyasal ve toplumsal çöküşe bağlanmaktadır: "20. yüzyılın ilk yarısı totaliter liderlerin ve iktidarlarının, ideolojilerini normalleştirme adına baskı ve şiddete kontrolsüzce başvurdukları, insanlığın kara yazgılı dönemlerinden biridir. Korkunun, kaygının katmer katmer arttığı ve geleceğe güvenin azaldığı bu dönemde 16. yüzyıldan beri ütopyalar peşinde koşan Avrupalı özne, ideolojileri sorgulamaya daha da önemlisi ideolojilere sırtını dönmeye başlar. Peş peşe gelen otoriter iktidarların yarattığı yıkım, sadece aydınlanmacı öznenin bedenini değil ruhunu da parçalar. 19. yüzyıl pozitivistizminin İkarus misali kanatlandırıp göğe uçurduğu insanoğlu için, 20. yüzyılda artık aydınlanmacı modernizmin ütöpik yanılsamaları değil, anti-ütöpik ya da distöpik bilinç yaralanmaları gündemi oluşturur." (Cengiz, 2015: 49)

Distopya, bir kavram olarak ütopyanın tersi olarak nahoş ve kötü olarak tasavvur edilebilecek yer veya devlet anlamına gelir. Burada "tasavvur" veya "hayal" sözcükleri ile arzu edilen bir algı olma ihtimaline karşın "kâbus" sözcüğünü kullanmak daha yerinde olabilir. İnsanlığın daldığı medeniyet uykusunun sabahına bir kabusla uyanmak şeklinde özetleyebileceğimiz distopya, ölümsüzlüğü arayan kişiöglü-kızı için her şey bir anda cehennem olur. Distopya konusunu ele alan eserler de var olan yapıdan daha iyisini sunmaz; aksine var olan yapının evrildiği, doğal olarak yönlendiği çok daha kötü bir tablo ortaya koyar. Bu yönüyle, genetik manipülasyonlar, büyük yıkımlar, baskıcı rejimler, siyasal ve sosyal çöküntüler, doğal afetler distopya konusunu ele alan eserlerin temel konusudur.

Kutsal kitaplarda Tanrı'nın buyruğundan ayrılan birey ve toplumların çeşitli doğal afetlerle cezalandırılması ekseninde ortaya konulan anlatılar, distopyanın başka bir izahı olarak algılanabilir.

Dolayısıyla dinsel anlatılardaki “afetle yok edilme” veya “afet içinde yaşama” cezası, modern çağda sekülerleşerek distopya halini almıştır. Endüstrileşme, ilerleme, modernleşme ve bunlara dayalı olarak tarih sahnesine yerleşen kitlesel katliamlara yol açan savaşların ortaya çıkardığı yıkım, doğal afetler, salgın hastalıklar distopyanın temel yok oluş fantezisini betimlemektedir.¹ George Orwell'in kuşatılmışlık ekseninde devlet medyası ile izlenen toplumu anlattığı 1984'ü, Anthony Burgess'in şiddet yanlısı bir kuşağın toplumda estirdiği terörü anlattığı *Otomatik Portakal*'ı, Paolo Bacigalupi'nin küresel ısınma ve buna bağlı olarak deniz suyu seviyesinin aşırı yükselmesi neticesinde büyük şirketlerin yiyecek üretimini tekeline aldığı bir dünyada yaşamın imkânsızlığını işlediği *The Wind-up Girl*'ü, Ray Brabury'nin entelektüel düşüncenin suç sayıldığı bir Amerika'yı anlattığı *Fahrenheit 451*'i, Yevgeny Zamyatin'in Jeremy Bentham'ın “panoptikon” kavramını ele aldığı ve Foucault'nun *Hapishanenin Doğuşu*'nda ileri sürdüğü tezleri ele aldığı *Biz* romanı, distopyayı ele alan önemli eserler arasında sayılmaktadır (Souza, 2012: 3-6).

Türk edebiyatında ise distopik roman türünün 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıktığı görülmektedir. Adam Şenel'in kadın-erkek eşitsizliğini ele aldığı *Teleandrogenos Ütopyasında Evlilik Hayatı ve Ozmos Kronos*, Buket Uzuner'in ütopyanın distopyaya dönüşmesini ele aldığı *Balık İzlerinin Sesi*, Sabri Gürses'in insan neslinin devamı konusunu distopik olarak işlediği *Boşvermişer*'i, Zühdü Bayar'ın insanlığın değer yitimini ele aldığı *Sahte Uygurluk*, Alev Alatlı'nın toplumsal bellek yitimi, ülkenin işgali ve yeni dünya düzeni konularını karşı-ütopya bağlamında değerlendirdiği *Kâbus* romanı, Zülfü Livaneli'nin huzurla yaşanan bir düzenin diktatörlüğe evrilişini işlediği *Son Ada* romanı, distopya romanları bağlamında değerlendirilen eserler arasında sayılmaktadır (Canbaz Yumuşak, 2012: 61-63). Çalışmamızda ele aldığımız Çetin Altan'ın² *2027 Yılına Anıları* romanı da bu bağlamda ele alınmaktadır.

1. Beni Asla Bırakma

Kazuo Ishiguro'nun³ *Beni Asla Bırakma* romanında, organ bağışi yapmak için klonlanan insanların hikâyesi küresel bir distopya konusu olarak işlenmektedir. Genetik manipülasyon konusunun ele alındığı *Beni Asla Bırakma*, distopya konusunu ele alan bir eser olarak kendi organlarını başkalarına bağışlamak üzere klonlanmış bireylerin yaşamı üzerine kurulmuştur. Ana karakter olan Kathy'nin zihninden, kendisinin okulda bir donör olarak yetiştirilmesi ele alınmaktadır. Romanın hemen başında kendini yirmi bir yaşında bir bakıcı olarak tanıtan Kathy'nin görevi, organ

¹ Nitekim günümüzde yaşanan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 virüs salgınının yaşandığı ortam, distopya olarak değerlendirilebilir.

² Çetin Altan, 1927 yılında İstanbul'da doğar. Türk yazar, gazeteci, eleştirmen ve romancıdır. Yazdığı romanlarla dikkat çekmiş, Büyük Gözaltı adlı eseriyle 1973 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'na layık görülmüştür. 1974 yılında *Bir Avuç Gökyüzü*, 1975 yılında *Viski*, 1978 yılında *Küçük Bahçe*, 1985 yılında *Rıza Bey'in Polisiye Öyküleri* ve çalışmamızda incelediğimiz *2027 Yılına Anıları* adlı romanlarını yayımlamıştır. Son romanını ise *Aşk, Sanat ve Servet* adıyla yayımlamıştır (Altan, 1985).

³ Kazuo Ishiguro, 1954'te Nagasaki'de doğar. Altı yaşındayken babasının okyanus coğrafyası araştırmaları nedeniyle İngiltere'ye göç etmek zorunda kalır. İngiliz dili ve felsefe öğreniminden sonra 1976 yılında Glasgow'da “social worker” olarak çalışma hayatına atılır. Çalışma hayatının ilk yıllarında East Anglia Üniversitesi'nde “Yaratıcı Yazarlık” alanında lisansüstü eğitim alır. 1981 yılında yedi kısa hikâyeden oluşan ilk eseri olan *Introductions 7: Stories by New Writers*'i yazar. 1982 yılında ilk romanı olan *A Pale View of Hills*'i yayımlar. Bu romanda, İngiltere'de yaşayan dul bir kadının hafızasından Nagasaki'deki yıkım anlatılır. 1986 yılında yayımlanan *An Artist of the Floating World* romanında Japonların İkinci Dünya Savaşı'na karşı tutumları ele alınır. 1989 yılında yayımlanan *The Remains of the Day* (*Günden Kalanlar*) adlı romanda İngiltere'de yaşayan yaşlı bir kâhyanın savaş yıllarındaki hatıralarıyla faşizmin yükselişi işlenmektedir. Aynı zamanda sinemaya da uyarlanan bu roman, aynı adlı filmle Anthony Hopkins ve Emma Thompson BAFTA ödülleri kazanmışlardır. 1995'te yayımlanan *The Unconsoled* (*Avunamayanlar*) romanında bir piyanistin Avrupa'nın bir kentinde konserini gerçekleştirmek için çektiği güçlük ele alınmaktadır. 2000 yılında çıkan *When We Were Orphans* (*Öksüzümüz*) adlı romanında Shangay'da geçen olaylarla bir dedektifin yirmi yıl önce ortadan kaybolan ebeveynlerini araştırması ele alınmaktadır.

Distopya romanı olarak gördüğümüz *Never Let Me Go* (*Beni Asla Bırakma*) adlı romanı 2005 yılında yayımlanmıştır. İlk kısa hikâye koleksiyonu olan *Nocturnes: Five Stories of Music and Nightfall* (*Nöktürler*) 2009'da yazılmıştır. Son romanı olan *Buried Giant* (*Gömülü Dev*) ise 2015 yılında yayımlanmıştır. Ishiguro'nun bütün eserleri Yapı Kredi Yayınları arasında yayımlanmıştır (Ishiguro, 2017).

bağışında bulunan donörlere yardımcı olmak ve bakımlarını üstlenmektir. Romanda kahraman anlatıcı yoluyla tanıtılan Kathy'nin zihninden Hailsham'daki okul yıllarına “flashback” yoluyla dönülür. Hailsham'daki okulda sanatsal ve yaratıcı faaliyetler konusunda eğitim verilmektedir. Kathy'nin okul hayatı iki odak şahsiyet arasında geçmektedir: Kaba ama yetenekli Ruth ile diğer öğrenciler tarafından pek sevilmeyen Tommy. Bunlar, Kathy'nin belleğini oluşturan iki önemli karakterdir. Kathy'nin geçmiş anımsamalarında Ruth ve Tommy ile sürekli değişen ilişkisi ele alınmaktadır.

Öğrencilerin yaptığı sanatsal çalışmalar okul dışındaki bir galeride sergilenmektedir. “Madam” adlı gizemli kadın, düzenli aralıklarla bu sanat galerisine gelip çalışmaları izlemektedir. Tommy hiçbir zaman galeriye sanatsal bir ürün teslim edemez. Ama Madam, Tommy'nin ürün vermemesini önemli görmez ve yaratıcılığın önemli olmadığını dile getirir. Çünkü romanda Kathy'nin zihninden yaratılan illüzyonda romanın son bölümüne kadar hiçbir şekilde okulda bulunanların birer klon olduklarından söz edilmez. Dolayısıyla romanın sonuna kadar, klonların normal ilişkileri ele alınmaktadır. Bu bireylerin normal bireyler gibi bir ruh ve beden yaşantısının olduğu, romanın temel mesajı olarak öne çıkmaktadır.

On altı yaşına ulaştıklarında, eğitmen ve koruyucularından biri olan Lucy, Hailsham'da bulunuş amaçlarının donör olarak yetiştirilmek olduğunu söyler. Kendilerinin birer klondan ibaret olduğunu da söyleyen Bayan Lucy, romanın önemli dönüm noktalarından birini okura açıklamış olur. Lucy'nin bu açıklamasının ardından kısa bir süre sonra mezun olup “Kulübe”ye gönderilirler.

Ruth geçimsiz bir kişi olarak zamanla Kathy'nin en yakın dostu olur. Onları birbirine yaklaştıran da romanın ismini oluşturan “never let me go” şarkısının kayıtlı olduğu kasetin kaybolmasıdır. Ruth, Kathy'nin kaseti bulması için yardımcı olur. Daha sonra program gereği Ruth organlarını bağışlar. Klonlanan her birey üçüncü veya dördüncü organdan sonra hayatını kaybetmektedir. Dördüncü organ bağışından sonra Ruth ölür. Ruth ölmeden önce Kathy ve Tommy arasındaki ilişkiden haberdardır. Kendisinin Tommy ile olan ilişkisinin sona ermesine rağmen gücenmez ve ölmeden önce Kathy ve Tommy'yi bağışlar. Organ bağışı sırası Tommy'ye gelmiştir. Tommy de ilk organ bağışından sonra gizemli kadın Madam'dan programın ertelenmesini isterler. Madam programın ertelenmesinin mümkün olmadığını, Lucy gibi eğitmenlerin ve kendisinin gerçekte aktivist olduğunu, klonlanan bireylerin ruhlarının bulunduğunu ispat etmek için Hailsham'daki okulda sanatsal çalışmalarla ilgilendiklerini ve bunları alıp topluma gösterdiklerini söyler. Böylelikle Hailsham'daki okul önemini kaybetmeye başlar ve kapatılır.

Tommy, Madam'la görüştüğünden sonra organ bağışı yapmaya devam eder. Kathy, Tommy'e veda eder. Geçmiş anımsamalarından yaşadığı güne dönen Kathy'nin bakıcılık görevi sona ermekte ve ilk organ bağışı için hazırlık yapmaktadır. Buna üzülmez ve kendini mutlu hisseder, çünkü başka birine yaşam verebilecektir. Kathy, geçmiş anımsamaları içinde kaybettikleri için üzülmemektedir, özellikle de Tommy için üzülür. Fakat yine de Kathy'nin Madam'a sorduğu şu sorunun bir cevabı kahramanları yeterince inandırsaydı romantik son yerine distopik felâketlerin daha da büyüdüğü bir dünyaya geçilmiş olurdu: “Niye bizi eğittiniz, teşvik ettiniz, bütün o şeyleri neden yaptırınız? Sadece organlarımızı verip öleceksek, niçin bütün o derslere girdik? Niçin bütün o kitapları okuduk, tartıştık.” (Ishiguro, 1997: 245).

Klonlanan bireylerin ruhlarının olduğundan hareketle bağış mekanizmasının çökmesiyle programın sonlandırılması ve bireylerin kaderlerini kabul etmesi romandaki vaka zincirinin çözülmesi olarak görünmektedir. Romanda bireyler her türlü insanî özelliklerine rağmen kaderlerinden kaçıp kurtulmak için isyan etmez, programda öngörülen görevi yapar. Böylelikle romanda ana karakterler silikleşmektedir.

Beni Asla Bırakma romanı ile başka insanları yaşamda tutmak için klonlanan insanların ölüme mahkûm olarak yetiştirilmesi ile distopik bir evren yaratılır. Anlatıcı, insan klonlama eksenindeki tartışmaları *Beni Asla Bırakma* ile başka bir boyuta taşır. Klonlanarak çoğaltılan bireylerin ruhsal dünyasının var olabileceği tezini ileri sürer, romanını bilim-kurgu türünün sınırları içine yerleştirir. Gerçekte klonlanma aracılığıyla “hayat su”yunun bulanabileceği umudu ve ütopyasıyla yola çıkan

romanın trajik bir distopyayla sonlanması arasında çok ince bir çizgi bulunmaktadır. Esasında kahramanların kaderlerini çaresizce kabulü yaşanması muhtemel distopik felâketin önüne bir yönüyle de set çekmektedir.

2. 2027 Yılı'nın Anıları

Çetin Altan'ın ilk olarak 1985 yılında *2027 Yılı'nın Anıları* adıyla yayımlanan romanı⁴, bir ütopya eseri olarak ele alınsa da distopik unsurları da içermesi bakımından dikkate değerdir. İlk baskısı 192 sayfa olarak yapılan roman, iki bölümden oluşmaktadır.⁵ Romanın “2027 Yılı'nın Anıları” başlığını taşıyan ilk bölümü 56. sayfada tamamlanmakta, geri kalan kısmı ise “Al İşte İstanbul” adını taşımaktadır. Romanın ilk bölümünde 2027 yılı'nın tasviri ana hatlarıyla yapılırken; ikinci bölümde anlatıcı-kahramanın yaşadığı şehirdeki gezintisinden hareketle İstanbul manzaralarına yer vermektedir. Romanın bu ikinci kısmında, İstanbul'un aşılamayacak sorunlarının distopik olarak geleceğe taşınmasıyla karşılaşmaktayız.

Çetin Altan'ın *2027 Yılı'nın Anıları* adlı eseri, Kazuo Ishiguro'nun *Beni Asla Bırakma* romanı gibi salt distopik göndermeler yapmaz, aynı zamanda ütopyik yaklaşımlara da yer vermektedir. *2027 Yılı'nın Anıları*'nda anne rahmi dışında özel tüpler içinde seri hâlde insan klonlanması ele alınmaktadır. Romancının distopya evreninde “insanın memeli hayvan familyasından sayılmasının sonu”nun (Altan, 1985: 53) geldiği yönünde bir tez öne sürülmektedir. 2027 yılında, insan yavrusunun civcivlerin yumurtadan çıktığı gibi yapay yumurtalardan çoğaldığı ifade edilmektedir. “Yumurta çocukları'nın çok o sayıda olmadığını, özellikle uzay adamı olarak yetiştirildikleri yönünde distopik bir yaklaşımın varlığı romanda dikkati çekmektedir. Kazuo Ishiguro'nun *Beni Asla Bırakma* adlı eserinde de donör olarak kullanılan ve klonlanmış bireylerin benzer şekilde kendileri ile ilgili hakikatten habersiz olmaları yönüyle Altan'ın romanında ele aldığı bu tip insanların arasında bu yönüyle benzerlik bulunmaktadır. Zira *2027 Yılı'nın Anıları*'nda bu distopik evrenin oluşumu şu sözlerle dile getirilmektedir: “İş o hâle geldi ki; kadınlarla erkeklerden alınan overlerle spermalar, onların ölümlerinden sonra dahi taze tutulabiliyor ve çocuk üretiminde kullanılabilir... Böylece on yıl önce ölmüş bir kadınla beş yıl önce ölmüş bir erkeğin, yeni doğmuş bir bebeği olabiliyor.” (Altan, 1985: 53)

Anlatıcının “yumurta çocukları” olarak tanımladığı bu yeni insan türünün ortaya çıkışı, romanda “positive selection” bağlamında ele alınıp değerlendirilmektedir. Bu yeni insan tipinin, atalarının eski koşullanmalarına bağlı kalmaksızın yetişmesinden kaynaklı olarak beyinsel açıdan daha verimli olduğu öne sürülmektedir: “Bu yöntemle elde edilen çocuklar kendilerine aile aracılığıyla bulaşacak birtakım eski koşullanmaların dışında büyüyorlar. Ve beyinsel açıdan çok daha verimli olabiliyorlar. Bu nedenle de eski törelere bağlılıklarını sürdüren kıyı mahallelerde, yaşlıların öğütlerine fazla kulak asmayan gençler, “yumurta çocuğu” olarak nitelendiriliyor. Yapılan deneylerde, gerçek yumurta çocuklarının, birbirleriyle, normal doğmuş insanlarda rastlanmayacak ölçüde iyi anlaştıkları saptandı. Ne kişilik yarışması oluyor aralarında ne cinsel uyumsuzluk, ne de bağnazlık...” (Altan, 1985: 54)

Çetin Altan'ın romanında kurduğu distopik evrende, suçluların topluma kazandırılması için herhangi bir çaba sarf edilmediği öne sürülmektedir. “Geçen yüzyılın ceza düzeni suçluları yeniden topluma kazandırma amacını güderdi. En azından böyle söylenirdi. Şimdi ise suçlular bir kez daha topluma kazandırılmak istenmiyor.” (Altan, 1985: 8). Romandaki distopik evren, aydın-cahil, köylü-

⁴ Yeri gelmişken eserin türüne ilişkin farklı değerlendirmelerden de söz etmek gerekmektedir. Bu konuda yüksek lisans tez hazırlayan Sema Uğurel (2019), eserden “fıkra ve deneme” kategorisi içinde (s.6); Cumali Bükler (2016) ise eserden “geleceğe dair öngörüler içeren bir çalışma” (s.30) olarak söz eder, türle ilgili herhangi bir değerlendirmeye yer vermez. Gariper ve Küçükcoşkun (2006), eserden “anlatı” olarak söz etmeyi yeğleyerek “Altmış altı sayfalık küçük hacmiyle, romana has kurgu özelliklerini arayan yapıyla uzun hikâyeden çok küçük romana yaklaşan, yaşanmış ve dinlenmiş hayat sahneleriyle hâlen yaşanmakta olan hayat sahnelerini nakleden bir eser”(s.3) şeklinde bahseder. Firdev Canbaz Yumuşak (2012), bu eseri roman kategorisinde değerlendirmektedir (s.60). Biz de eserin roman şeklinde değerlendirilmesinin daha doğru olduğu kanaatini taşıyoruz.

⁵ Roman ilkin 1982 yılında *Güneş* gazetesinde tefrika edilmiştir (Gariper ve Küçükcoşkun, 2006: 3)

kentli, laik-yobaz gibi kavramlarla kurgulanmaya çalışılmıştır. Romanın ikinci bölümü olan “Al Sana İstanbul”da bu tip kurgulama unsurlarına daha çok yer verilmiştir.

Romanın ilk bölümüne yeniden dönecek olursak, 2027 yılında, önceki yüzyılda kente akan “köylü”lerin üçüncü kuşaklarının yabancı dil öğrendiği, geçinme sıkıntısından zenginliğe doğru kanat çırdığı dile getirilmektedir. Ancak anlatıcı, “köylü kalanlarla köylülükten kurtulanlar su ile zeytinyağı gibi” birbirinden ayrıldığını ifade etmektedir.

Romanda ütopya bağlamında ele alınan pek çok konunun distopyaya dahil edebileceği hususunu Firdevs Canbaz Yumuşak (2012), “Çetin Altan’ın (1927-) 2027 Yılıının Anıları (1985) insan hayatının pratikleri hakkında öngörüler içeren bir romandır. Kadın-erkek ilişkileri daha çok ‘cinsel zevk’ merkezlidir. Değer yargılarında ciddi değişiklikler gözlenmeye başlamış ve ahlakî anlamda bir çöküntü yaşanmaktadır.” (s.60) şeklinde dile getirmektedir. Nitekim anlatıcı tarafından insanın cinsel yaşamına olanca bir özgürlük tanımlaması geliştirilmek istenirken ahlakî normlar yok sayılmaktadır. Böylelikle romandaki ütöpik tez büyük bir sarsıntıyla çöker ve bu tez yerini distopyaya bırakır.

2027 Yılıının Anıları’nda, daha çok ütöpik tasvirler yapılmaya çalışılmışken ihmal edilen normlar ve romana serpiştirilen distöpik unsurlar, evrenin sonu imgesine dayanak sunmaktadır: “Geçen yüzyılda eşcinsellik dalgaları bir hayli hızlanmıştı. 2027’lerde eşcinsellik sapık ilişkilerden sayılmıyor artık. Hayvan sevicilik, yontu sevicilik de öyle... Günümüzde en baş kaldıran sapıklık, ölü sevicilik... Sık sık genç kadınlarla genç erkeklerin ya cenazeleri çalınıyor ya mezarları açılıyor... Özel olarak yumuşak mumyalanmış ölülerle birlikte yaşamaya kalkanlar bile var... Ajanslar bu tür haberlerle dolup taşıyor...” (Altan, 1985: 53). Bu durumdan “cinnet” olarak söz eden anlatıcı, Türkiye’de hafif uyuşturucuların yasal sayılması nedeniyle uyuşturucu tiryakiliğinin önceki yüzyıldaki sigara tiryakiliğinin yerini aldığını ifade etmektedir.

Romanın ikinci bölümü olan “Al İşte İstanbul” ise “Yaşarken Yaşadığımız Şehir” başlığıyla verilmektedir. Romanın yazılma anı olan 1977 yılına ait İstanbul kenti, çoğunlukla olumsuz yönleriyle ele alınmaktadır.

2027 Yılıının Anıları romanının ikinci kısmını oluşturan “Al İşte İstanbul”da anlatıcı, romanın yazılma anının İstanbul’unu da bir nevi distöpik açıdan tasvir eder. İstanbul’un sur bölgelerinin “kansereleşmiş bir sefalet keşmekeşi” (Altan, 1985: 65) içinde olduğunu ifade eder: “İstanbul’un pislik, mezbelelik, bakımsızlık ölçeğini görmek mi istiyorsunuz; önüyle arkasıyla surları dolaşınız. Çok geri bölgeler gördüm yeryüzünde, böylesine kansereleşmiş bir sefalet keşmekeşine hiçbir yerde rastlamadım. Tutamaksız ve güvensiz bir yaşama çabasının birbirini çiğneyen her türlü çıldırışı, en yoğun bir biçimde, surların eteklerinde birikmiş” (Altan, 1985: 65). Romancı, İstanbul’un distöpik çehresini geçmişten geleceğe taşır; İstanbul’un Bizans çöküntüsüne eklenen Osmanlı çöküntüsünü sürdürdüğünü ve buna yeni çöküntülerin ekleneceğini dile getirir: “Bizans’tan sonra gelen dar sokaklı ahşap Osmanlı ürbaniizmi, Cumhuriyetten sonra tam bir keşmekeşe dönüşmüştü. Çirkinin ve plansızlığın yüz buruşturan faciası açılıyordu karşımızda. Bir türlü endüstri aşamasını başaramamış geri bir ülkenin, can havliyle başını sokacak bir yerle bir dilim ekmek arayan insanların, cehennemi kargaşası kaplıyordu her yeri... Bizans çöküntüsüne Osmanlı çöküntüsü eklenmiş, onun da üstüne adının ilerde konacağı daha başka çöküntüler yüklenmişti.” (Altan, 1985: 75)

2027 Yılıının Anıları romanında oluşturulan distöpik ortama dinsel distopya bağlamında “kıyamet” konusu da eklenir. Patron-işçi ve sermaye-emek düalizmine dayalı olarak anlatıcının sosyal-gerçekçi yaklaşımı, mavna mavnacı ve ak-sakallı ihtiyar ikilisinin sohbetine konuk olduğu bir ortamda sunulmaktadır. Ak-sakallı ihtiyarın kıyameti anlattığı şu ifadeler dikkat çekmektedir: “Bundan sonra ihtiyar, dünyanın hâlimden şikâyete ve bunun dinsel yorumlarına girişti. Her şey daha kötü, daha beter olacaktı. Kitaplarda yazılıydı bunlar. Kıyamet günü yaklaşıyordu. Kitaplar: ‘Kıyametten önce yollar kısılacak’ diye haber vermişlerdi. Bugün kaç aylık yolda olan Amerika’ya beş on saatte gidiliyordu. Evvelce verilmiş haber gerçekleşiyordu. Kıyamet yaklaşıyordu.” (Altan, 1985: 98). Bu sözleri sarf ettiği sırada, kendisinden iş istemeye gelen “sefil, perişan” iki gence iş yok anlamında işaret etmesi karşısında, anlatıcının yaptığı ironi, sosyal-gerçekçiliğin romandaki tonunu

da ortaya koyar: “Bu da işte kıyamet alameti, diyecektim. Malum ya biri yer, biri bakar, kıyamet ondan kopar” (Altan, 1985: 99).

Anlatıcı, İstanbul'un distopik ortamını normalleştiren yaklaşımlara karşı da ironik bir bakış açısı geliştirmektedir. Halk, Haliç'in lağım kokusu ve rengine alışkın olup bunu normal olarak görmektedir. Hamidiye suyunun temizliğini övenlere karşı anlatıcı şu eleştiriyi yapmaktadır: “İstanbul'un en temiz suyu budur diyorlardı. Kahvenin altından akan lağımına o kadar alışmışlardı ki, onu görmüyorlardı. Bunu işaret etsek, lağım başka yerden geliyor, su başka yerden diye, savunmaya geçecekleri muhakkaktı. Lağım başka yerden geliyor ve gele gele de Hamidiye Çeşmesinin tamamını buluyordu. Bu rastlantılar ancak İstanbul'da görünen rastlantılardı.” (Altan, 1985: 156)

Romanın “Al İşte İstanbul” bölümü tipik bir kent distopyasıdır. Anlatıcı, bu bölüm boyunca gezi, gözlem ve tasvirleriyle okura, İstanbul'un romanın yazılma anındaki distopik çehresine sunmaya çalışmaktadır.

Sonuç

Kazuo Ishiguro'nun *Beni Asla Bırakma* ve Çetin Altan'ın *2027 Yılı'nın Anıları* romanlarında, genetik kopyalama nedeniyle insan ilişkileri ve toplumsal düzeninin bozulması sonrasında oluşan distopik evren işlenmektedir. *Beni Asla Bırakma* romanında, karakterler gerçekçi bir evrende ele alınırken *2027 Yılı'nın Anıları*'nda daha çok geleceğe bir kurgu içinde değerlendirilmektedir. Her iki romanda oluşturulan fonda, insan genetiği üzerindeki manipülasyon yoluyla distopik bir evren ortaya konulmaktadır. *Beni Asla Bırakma* romanında, klonlanarak ortaya çıkarılan insan-bireyleri, iradesi elinden alınmış ve otomat bir yapıya sahip insansılar olarak tasvir edilirken, *2027 Yılı'nın Anıları* romanında ise distopik evren, töre ve atalarının eski alışkanlıklarından kurtulmuş ‘özgür birey’lerin içinde bulunduğu uzam olarak tasavvur edilmektedir. Bu yönüyle Çetin Altan'ın romanında tasarlanan distopik evrende, ütopyik niyetler de sezilmektedir. Hatta romancının niyeti, ütopyik göndermeler yapmak iken bağlam distopik bir evrene kayarak yer değiştirmektedir. *Beni Asla Bırakma* romanında ise klonlanan bireyler, kendilerine verilen misyonu yapmak mecburiyetinde bırakılarak romancı tarafından bilinçli olarak distopik bir kurgu çerçevesinde ele alınmaktadır.

Kaynakça

Altan, Çetin (1999), *2027 Yılı'nın Anıları*, Kaf Yayıncılık, İstanbul.

Barton, Riven (2016), “Dystopia and the Promethean Nightmare”, **The Age of Dystopia: One Genre, Our Fears and Our Future**, Edited by: Louisa Demerjian Mackay. Cambridge University Press.

Büker, Cumali (2016), “Çetin Altan'ın roman ve oyunlarında aydın ve küçük burjuvazinin sorunları.” Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı: **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**.

Cengiz, Semran (2015), “Bilge Karasu'dan Distopik Bir Modernizm Eleştirisi: Gece”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 8 Sayı: 37 Volume: 8 Issue: 37. ss.49-54.

Gariper, Cafer ve Küçükkoşkun Yasemin (2006), “Çetin Altan'ın Geleceğe Ütopik Kurgusu: 2027 Yılı'nın Anıları”, **Araştırmalar-İnsan Bilimleri Araştırmaları- Yıl:8, Sayı:16**. ss.1-19

Ishiguro, Kazuo (2017), **Beni Asla Bırakma**, (Çev. Mine Haydaroğlu), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Kumar, Krishan (2005), **Ütopyaçılık**, (Çev. Ali Somel), İmge Kitabevi, Ankara.

Kumar, Krishan (2006), **Modern zamanlarda ütopya ve karşı-ütopya**, (Çev. Ali Galip), Kalkedon, İstanbul.

Manheim, Karl (2002). **İdeoloji ve Ütopya**, (Çev. Mehmet Okyayuz) Epos Yayınları, İstanbul.

Mohammed, Sadek R. (1998), “Utopia-Dystopia in Twentieth Century English Literature”. **Phd Thesis**, Department of English. Savitribai Phule Pune University.

Souza, J.Y.M. De (2012), “Violence and Society in Dystopian Fiction”, Universiteit Utrecht. Faculty of Humanities, **BA Thesis**.

Uğurel Sema (2019), “Çetin Altan'ın edebi kişiliği üzerine bir inceleme”. Mersin Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı: **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**.

Yumuşak Canbaz, Firdevs (2012), “Ütopya, Karşı-Ütopya ve Türk Edebiyatında Ütopya Geleneği”, **Bilig**, Bahar 2012 / SAYI 61, ss.47-70.